

Johtokunnan kokous 2/2016

Aika maanantai 18.4.2016 klo 13.00

Paikka Kansalliskirjasto Fabianian neuvotteluhuone, 2. kerros

Läsnä Puheenjohtaja Anna Mauranen (p. 02941 23366)
Sihteeri Dorrit Gustafssonin sijaisena Pirkko Keloharju (p. 02941 22782)

Esittelijä Kai Ekholm
Kristiina Hormia-Poutanen §5 ja §7
Liisa Savolainen §8

Jäsenet

Cecilia af Forselles
Juha Haataja
Aila Lauha
Marja-Liisa Lonardi
Sinikka Luokkanen
Ulla Nygrén
Marjut Salokannel
Pekka Gronow
Esko Ukkonen §5-
Marie-Elena Vatjus -§8

1 §

Kokouksen päätösvaltaisuuden toteaminen

Kokouksen puheenjohtajan lisäksi vähintään puolet jäsenistä on läsnä.

Päätös: Kokous todettiin päätösvaltaiseksi.

2 §

Kokouksen esityslistan hyväksyminen

Hyväksyttäneen.

Päätös: Esityslista hyväksyttiin.

3 §

Kokouksen pöytäkirjan tarkistaminen

Valitaan pöytäkirjantarkistajiksi Aila Lauha ja Marja-Liisa Lonardi.

Päätös: Pöytäkirjantarkastajiksi valittiin Aila Lauha ja Marja-Liisa Lonardi.

4 §

Edellisen kokouksen pöytäkirja

Edellisen kokouksen (1/2016) pöytäkirja on tarkistettu pöytäkirjantarkastajien toimesta. Se on sijoitettu johtokunnan wiki-sivustolle, kirjaston ulkoisille verkkosivustoille sekä sisäisille intra-sivustoille.

5 §

Ilmoitusasiat

- Lehtipakettien sopimusneuvottelut:

- o FinELib-toimisto neuvottelee tiedelehtien käyttöoikeuksista FinELib-konsortion jäsenten puolesta. Monien isojen lehtipakettien sopimukset päättyvät vuonna 2016 ja siksi FinELib-toimisto neuvottelee useista uusista sopimuksista tänä vuonna. Viiden suurimman tiedelehtipaketin tilausten kansalliset kokonaiskustannukset ovat vuosina 2012 – 2016 yhteensä lähes 64 miljoonaa euroa.
- o Hintaneuvottelujen lisäksi FinELib neuvottelee kustantajien kanssa avoimen julkaisemisen edistämisestä.

- Finna-verkkopalvelu:

- o Finnan avoin rajapinta julkaistiin näkyvästi mediassa 3.2. Avoimen rajapinnan hyödyntäjiä on lähestytty jo mm. Hack Your Heritage tapahtumassa, joka avattiin 5.2. Finnan avoimen rajapinnan hyödynnettävyyttä lisää merkittävästi se, että Finnassa voidaan suodattaa hakutuloksia nyt myös kuvan käyttöoikeuden mukaan.
- o Finnan versionvaihto valmistui ilman ongelmia 22.3. Jatkon kannalta on hyödyllistä, että Finnan pääkomponentti, VuFind, on nyt uusimmassa versiossa ja kehitys on sidottu tiiviimmin ohjelmiston päähaaraan. Myös laadunvarmistus ja tietoturva ovat parantuneet. Finnan käyttäjille uusi versio toimii myös entistä varmemmin ja nopeammin. Lisäksi näkyviä parannuksia on mm. hakutoiminnoissa, hakutulosten selailussa ja kuvien katselussa.
- o Finnassa on aloitettu yhteistyö EduCloudin ja Haltu OY:n kanssa, jotta Finnan aineistoja saadaan peruskoulujen oppimisympäristöihin. Integraatio hyödyntää Finnan uusia avoimia rajapintoja. Tavoitteena on saada Finna-työkaluja mahdollisimman laajasti koulujen oppimislustoille ja mahdollisimman nopeasti.
- o Tulossa: Vaski kirjastojen lanseeraus 22.4. Tärkeä esimerkki yleisille kirjastoille Finnalla toteutetusta yleisten kirjastojen ”verkkokirjastosta”.

- Kansallinen metatietovaranto Melinda:

- o Pirkanmaan PIKI-kirjastot ja Kokkolan seudun Anders-kirjastot tulivat ensimmäisinä yleisinä kirjastoina mukaan Melindaan. Seuraavina ovat vuorossa Varsinais-Suomen Vaski-kirjastot sekä Kohakirjastojärjestelmää käyttävät kirjastot. Yleisten kirjastojen aineistot ovat merkittävä lisä yhteiseen metatietovarantoon korkeakoulukirjastojen aineistojen ohella.
- o Kaikki Melinda-kirjastot aloittivat aineistojen kuvailun uusilla RDA-kuvailusäännöillä vuoden 2016 alussa. Melindan tietokantaan ja Voyager-paikalliskantoihin tehtiin takautuva RDA-konversio maaliskuussa.

- Kansallinen sanasto- ja ontologiapalvelu Finto:

- o Fintoa ollaan ottamassa käyttöön laajalti julkishallinnossa. Merkittävimpänä käyttäjätahona on Palvelutietovaranto, joka tulee sisältämään Suomen julkisen hallinnon kansalaisille, yrityksille, yhteisöille ja toisille viranomaisille tuottamien tai järjestämien palvelujen vakimuotoiset kuvailutiedot. Alkuvuodesta 2016 Finto liittyi myös kansalliseen Palveluväylään ja on nyt käytettävissä sen tarjoamien rajapintojen kautta.
- o Finton taustalla toimivan, Kansalliskirjastossa kehitettävän avoimen lähdekoodin ohjelmiston, Skosmoksen, ympärille on jo kehittynyt pieni kansainvälinen kehittäjäyhteisö. Tämän toimesta Skosmoksen käyttöliittymä on käännetty jo yhdeksälle kielelle ja Skosmosta on otettu käyttöön ympäri maailmaa mm. Saksassa, Norjassa ja Italiassa. Skosmoksen maineikkain käyttäjätaho on YK:n alainen FAO, jonka kehittämä Agrovoc-sanasto on sivuillaan tarjolla Skosmoksen kautta.

- Julkaisuarkistot:

- o Valtioneuvoston julkaisuarkisto Valto (<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi>) on avattu. Palvelu hyödyntää Kansalliskirjaston maksullisena palvelutoimintana tarjoamaa, avoimen lähdekoodin DSpaceohjelmistoon perustuvaa keskitettyä infrastruktuuria, joka on tällä hetkellä käytössä yhteensä 46 organisaatiossa.

Kai Ekholm kertoi, että yliopiston muutosohjelma on vaikuttanut myös Kansalliskirjastoon ja henkilöstöä on jouduttu irtisanomaan. Tulosneuvottelu OKM:n kanssa käydään 21.4. Neuvotteluun osallistuu Kansalliskirjaston ja yliopiston edustajien lisäksi Ulla Nygren kirjastoverkon varapuheenjohtajana.

Marja-Liisa Lonardi kertoi, että hänen työpaikkansa vaihtuu yliopiston uuteen palveluorganisaatioon, joten hän ei enää osallistu johtokunnan kokouksiin. Johtokunta kiitti häntä hyvästä panoksesta työskentelyyn.

6 §

Kansalliskirjaston talousraportti vuodelta 2015

Kansalliskirjaston tuotot koostuvat perusrahoituksesta ja täydentävästä rahoituksesta, johon kuuluvat myös liiketoiminnan tuotot. Perusrahoituksella Kansalliskirjasto hoitaa lakisääteisiä ja valtakunnallisia tehtäviä ja tuottaa palveluja Helsingin yliopistolle. Täydentävä rahoitus on pääosin hankerahaa, jota Kansalliskirjasto on hakenut eri lähteistä, kuten Euroopan sosiaalirahastosta, eri säätiöiltä ja opetus- ja kulttuuriministeriöstä.

Kansalliskirjaston talous vuonna 2015 oli hyvin samankaltainen kuin kahtena edellisenä vuotena: perusrahoituksen luvuissa näkyvät Engelin peruskorjaus ja tiukka taloudenpito, täydentävässä rahoituksessa valtakunnalliset hankkeet.

Vuonna 2015 Kansalliskirjaston perusrahoitus oli 24 miljoonaa euroa, täydentävä rahoitus 4,1 miljoonaa euroa ja liiketoiminnan tuotot 0,9 miljoonaa euroa. Perusrahoituksen palkkakuluihin yliopisto kirjasi 1,7 miljoonan euron lomapalkkavarauksen. Sama summa lisättiin perusrahoituksen muihin tuottoihin.

Esitys: Hyväksytään liitteen mukaan.

Kai Ekholm korosti, että kirjaston sisäinen taloustilanne on hyvä, mutta ulkoiset muutokset tuovat uhkia. Kirjaston peruskorjaus suunniteltiin ennen kuin yliopiston taloudellinen tilanne muuttui. Nousevia tilakustannuksia voidaan jonkin aikaa maksaa kertyneestä ylijäämästä, mutta joistakin tiloista joudutaan ehkä luopumaan. Parhailaan neuvotellaan siitä, mitä palveluja yliopisto ja Kansalliskirjasto toisilleen tuottavat. Palvelutasosta on jouduttu tinkimään, esim. klo 9-11 ei ole kirjastopalvelua.

Keskustelussa todettiin, että Finnan tulokset ovat olleet hyviä ja että se on korkealla OKM:n strategiakartalla. Ylikirjastonhoitaja sai kiitosta Kansalliskirjaston henkilökunnalta siitä, että hän onnistui vähentämään irtisanottavien määrää. Samalla otettiin esille henkilökunnan jaksaminen, esim. vahtimestarit, kun asiakaspalvelu on vähentynyt. Todettiin, että koulutus ja kulttuuri ovat saaneet hyvää kohtelua mediassa. Kirjastossa on ollut maaliskuussa 18 000 kävijää ja se on saanut myös testamenttilahjoituksia. Arveltiin, että yliopiston opiskelijat oppivat nopeasti käyttämään digitaalisia palveluja, mutta kansalaisille palvelumuutos voi tuottaa ongelmia.

Päätös: Talousraportti hyväksyttiin liitteen mukaan.

7 §

Avoim Kansalliskirjasto –politiikka ja toimenpideohjelma vuosille 2016 – 2020

Kansalliskirjaston uuden strategian painopisteet ovat digitalisaatiossa ja avoimuudessa. Jalakauttamisen onnistumiseksi kirjasto on laatinut näille politiikat. Avoin Kansalliskirjasto -politiikka ja toimenpideohjelmaa vuosille 2016 - 2020 on työstetty vuonna 2015 Kansalliskirjaston sisäisessä työryhmässä, jossa on ollut mukana tulosaluejohtajat ja asiantuntijoita. Poliitiikkaa esitellään kevään 2016 aikana myös Kansalliskirjaston palvelujen ohjausryhmissä. Toimenpideohjelmaa seurataan osana kirjaston toimintasuunnitelman seurantaa ja siitä valitaan ohjelman edetessä erikseen viestittäviä asioita. Poliitiikka, sen ruotsin- ja englanninkieliset käännökset ja toimenpideohjelma julkaistaan Kansalliskirjaston verkkosivuilla.

Esitys: Hyväksytään esityksen mukaan.

Keskusteltiin tekijänoikeuksista ja data miningista tutkijoiden näkökulmasta ja epäiltiin, että EU-tason tekijänoikeus saattaa lisätä kustantajien lähioikeutta tieteen tekijöiden kannalta

ei-toivottavaan suuntaan. Tutkijat haluavat sähköisiä aineistoja. Johtokunnassa oli huoli valtakunnallisten hankkeiden resursseista, ja Kansalliskirjastosta vakuutettiin, että on olemassa selkeä priorisointi eikä kehittämistä voida lopettaa. Todettiin, että tulevaisuus tuo suuria muutoksia etenkin humanistiseen tutkimukseen.

Päätös: Avoin Kansalliskirjasto –politiikka ja toimenpideohjelma vuosille 2016-2020 hyväksyttiin esityksen mukaan.

8 §

Kansalliskirjaston Digital Humanities -politiikka

Kansalliskirjaston uuden strategian painopisteet ovat digitalisaatiossa ja avoimuudessa. Jalkauttamisen onnistumiseksi kirjasto on laatinut näille politiikat. Kirjastossa työstettiin Digital Humanities –politiikkaa vuoden 2015 aikana (5/2015 – 1/2016). Sisäisessä työryhmässä oli edustajia kaikilta tulosalueilta. Poliittikatyöskentelyn tarkoituksena oli tarkastella kirjaston aineisto- ja palvelutarjontaa suhteessa laskennallisiin tutkimusmenetelmiin, pohtia keinoja kehittää näitä, pohtia uusia yhteistyötarpeita sekä pohtia, miten kirjasto voisi tehdä paremmin näkyväksi potentiaaliaan sidosryhmille ja tiedeyhteisölle.

Ryhmä totesi, että DH-politiikkaa tarvitaan kirjaston asemansa määrittämiseksi digitaalisten ihmistieteiden tutkimuskentässä, taustatyöksi toimintasuunnittelulle, osaamisen kehittämiseksi, henkilöstösuunnittelulle ja tekniselle kehittämiselle. Tavoitteena oli myös viestinnällinen paperi, joka on liitettävissä hankehakemuksiin, esiteltävissä konferensseissa sekä neuvotteiluissa yhteistyökumppaneiden kanssa.

Työryhmä määrittäi Digital Humanities –käsitteen tarkoittavan

1) laskennallisten metodien hyödyntämistä humanistisessa ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa

2) digitaalisuuden ja digitaalisen kulttuurin tutkimusta.

Kansalliskirjaston kontekstissa digitaaliset ihmistieteet tarkoittaa tutkimukseen soveltuvien aineistojen, asiantuntijapalveluiden, infrastruktuurien kehittämistä ja tarjoamista yhteistyössä tiedeyhteisön ja muiden toimijoiden kanssa.

Työskentelyn tuloksena syntyi kahdeksan teesiä, joilla Kansalliskirjasto kuvaa tavoitteitaan ja tahtotilaansa digitaalisten ihmistieteiden kentässä. Teesejä avataan useimmilla toimenpiteillä ja periaatteilla, joilla pyritään asettamaan tavoitteita kehittämistyölle, mutta myös linjaamaan ja rajaamaan kirjaston toimintakenttää.

Esitys: Hyväksytään esityksen mukaan.

Todettiin, että DH-politiikan toteuttaminen tulee olemaan Kansalliskirjastolle haaste nykyisessä resurssitilanteessa. Keskustelussa ehdotettiin DH-yhteistyötä esim. Turun ja Helsingin yliopiston sekä YLE:n kanssa. Kirjasto voisi viestiä DH-aineiston olemassaolosta enemmän humanistisessa tiedekunnassa. Kansalliskirjasto voisi esitellä Europeanassa olevaa sanomalehtiaineistoa sekä mitä tutkijoiden keräämiä aineistoja on avoimessa käytössä. Johtokunta oli kiinnostunut tietämään mikä on tilanne muissa Pohjoismaissa ja voisiko yhteistyötä tehostaa. Pohjoismaiden ministerineuvostolle aiotaan tehdä ehdotus pohjoismaisesta korpuksesta.

Päätös: Digital Humanities –politiikka hyväksyttiin esityksen mukaan.

9 §

Talouskatsaus 12016

Katsaus kalvoilla kokouksessa.

Päätös: Katsaus hyväksyttiin esityksen mukaan.

10 §

Muut asiat

Ei muita asioita.

11 §**Johtokunnan seuraava kokous**

Seuraava kokous pidetään syyskuussa 2016, aiheena tavoiteohjelma vuosille 2017 - 2020.

12 §**Kokouksen päättäminen**

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 14.50

Puheenjohtaja

Anna Mauranen

Sihteeri

Pirkko Keloharju

Pöytäkirjantarkistajat

Aila Lauha

Marja-Liisa Lonardi